

עלון שבועי נחלת סדר

חידושי תורה בזרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע
מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת סדר" על התורה והמועדים

ערב ראש השנה תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
או למייל chagitben@neto.net.il וכן בת.ד. 41072 ירושלים.

הנושא: ראש השנה – יום של ניסים

כעבור שנים, כשהרה"ק רבי בונם מפרשיסחא ז"ע סיפר מעשה זה לתלמידיו סיים ואמר: אל תחשבו שכוונת רבי אלעזר בתקיעתו היתה להשתמש בסגולת המצוה שתציל אותם מטביעה, חלילה וחס, אלא מכיון ששמע רבי אלעזר מתלמידיו שעלולים הם להיטבע, ועל פי דרך הטבע לא נותר להם כל סיכוי להישאר בחיים, כיון שכך השתוקק רבי אלעזר בכל לבו ונפשו, להספיק לקיים את מצות הבורא יתברך "לשמוע קול שופר" בעוד נשמתו בו, זו ורק זו היתה הסיבה האמיתית שרבי אלעזר ביקש לתקוע בשופר מיד עם אור ראשון של ראש השנה...

אלא שמצוה זו בדרגה גבוהה כמו זו, עלתה לשמים והמליצה עליו להצילו ולהחיותו, ועל ידי כך ניצל יחד עם כל נוסעי הספינה.

אולם נראה לתת ביאור אחר להצלתו של רבי אלעזר מטביעה על ידי תקיעת השופר, וזאת בהקדם דברי הירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) על הפסוק (ואתחנן ד', ח'): "ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים", ואמרו: איזו אומה כאומה הזאת. בנוהג שבעולם, אדם ידוע שיש לו דין, לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו, שאינו יודע היאך דינו יוצא. אבל ישראל אינן כן, אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם, ואוכלין ושותין ושמחין, ויודעין שהקב"ה עושה להם ניסים. ע"כ.

והקשה הגאון רבי חיים פאלאגני זצוק"ל בחיבורו על הירושלמי 'לחיים בירושלים' "מה שייך ניסים ביומא דדינא?"

ומציין כמה ניסים שעושה עמנו בורא עולם ביום הדין: האחד, כמו שאמרו חז"ל במסכת ראש השנה (יז). שהקב"ה מכריע דינו לכף זכות, כאומרם: תנא דבי רבי ישמעאל, מעביר ראשון ראשון, וכך היא המידה. ע"כ. ופירש רש"י: מעביר ראשון ראשון, עוון שבראשונים הבאים לתתם לכף, מעבירו ושומטו, שאם היו מחצה על

בספר תפארת צדיקים (עמוד 61) מובא מעשה על הגאון רבי אלעזר רוקח מאמסטרדם (אין להחליפו עם רבי אלעזר מוורמייזא, בעל ספר רוקח שהיה מתלמידיו של רבי יהודה החסיד) שבסוף ימיו עלה לארץ ישראל דרך הים, ונודמן לו שכשהגיעו ימי ראש השנה עדיין הוא היה מפליג על הספינה.

והנה באותו לילה החלה רוח סערה, ומרגע לרגע נעשו הגלים סוערים יותר ויותר, ושלטלו בכח את הספינה ואף בקעו את דפנותיה והחלו מים לחדור אט אט לתוכה, כולם ניסו לשאוב את המים שחדרו לספינה, אך לשוא, כמות המים היתה גדולה והספינה עמדה להיטבע.

רק אדם אחד מבין כל נוסעי הספינה בכלל לא הרגיש בסערה ובמהומה המתחוללת סביבו, היה זה רבי אליעזר רוקח, שהיה צפון בחדרו שקוע בלימודו ולא מרגיש דבר.

בתחילה לא העזו תלמידיו להפריעו, אך כאשר סכנת הטביעה נהייתה מוחשית, אזרו אומץ נכנסו לחדרו ואמרו לו: רבינו הקדוש! נמצאים אנו בסכנה גדולה ונוראה, הספינה שלנו עומדת לטבוע בים יחד עם כל יושביה, רק תפילותיך הקדושות יכולות להציל אותנו...

מתוך התלהבות וקדושה הגיב רבי אלעזר לתלמידיו: אם המצב הוא אכן כל כך נורא, וסכנת הטביעה כל כך קרובה, אבקש ממכם שתהיו מוכנים עם השופר בידיכם, בכדי שמיד כשיאיר היום נוכל לקיים את מצות היום...

ואכן עם אור ראשון של ראש השנה, בו ברגע שהגיע זמן קיום המצוה, הגישו לו תלמידיו את השופר, ומתוך דביקות ושמחה של מצוה, תקע רבי אלעזר את כל התקיעות והתרועות כהלכתן. ואז קרה הנס הגדול, רק סיים רבי אלעזר את מצוותו, בו ברגע הפכה הסערה לדממה, גלי הים הסוערים פסקו, הרוחות נרגעו המלחים הצליחו לתקן חיש מה את דפנות הספינה, שהמשיכה כעת את דרכה ברוגע ובשלווה, עד שהגיעה למחוז חפצה אל ארצנו הקדושה.

מחצה, כיון שחסר אחד מהן יכרעו הזכויות, וכך היא המידה. עכ"ל.

נס נוסף שעושה עמנו הקב"ה, שהוא מערבב את השטן כדי שלא ישטין, כמובא במסכת ראש השנה (טז סע"א). כמו כן נסתם פיו של השטן ביום הכפורים, על ידי השעיר המשתלח, ואף השטן נעשה סניגור לישראל (עי' ילקוט שמעוני פרשת אחרי מות רמז תקע"ח).

נס נוסף שהיה נעשה ביום הכיפורים, שהיתה הלשון של הזהורית מלבינה, כמסופר במסכת יומא (סז): היו קושרים לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ, הלבין – היו שמחין וגו', שנאמר (ישעיה א', י"ח) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו". ע"כ.

וכל הניסים הללו מעוררים שמחה לצד המורא והפחד, ועל כך לובשים לבנים אוכלים שותים ושמחים, ויודעים שהקב"ה עושה לנו ניסים. עכ"ל.

וצריך להבין, הכיצד בימים של דין ומשפט מתעוררים ניסים אשר מהותם הוא היפך הדין?

ונראה להסביר על פי דברי האור החיים הקדוש (האזינו ל"ב, א') שמביא על הפסוק "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", את תמיהתם של בעלי התוספות, מדוע אצל ישעיה הנביא נאמר (א', ב') "שמעו שמים והאזיני ארץ" - לשון שמיעה אצל השמים והאזנה אצל הארץ, ואילו אצל משה רבינו נאמר להיפך?

ותירצו, שלשון האזנה נאמר על מי שמצוי בקירבת מקום, שצריך רק להטות אוזן ולשמע, לעומת זאת לשומע מרחוק פונים בלשון שמיעה. בנקודה זו טמון שורש ההבדל בין פניותיהם של משה ושל ישעיהו. משה רבינו ע"ה שהיה קרוב לשמים יותר מאשר לארץ, לכן פנה אל השמים בקריאה "האזינו" ולא ארץ בלשון שמיעה. אולם ישעיהו הנביא שהארץ היתה קרובה אליו, פנה אליה בלשון "האזיני" ולשמים אמר "שמעו שמים".

על פי זה מבאר בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת פינחס אות ב') בשם חכם ספרדי, להסביר את נוסח התפילה של ראש השנה: "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך". וז"ל: דמצינו מידת הקב"ה היפך ממידת בשר ודם, כי מלך בשר ודם שיש לו שני עבדים, האחד, עובד המלך מנעוריו ולא נמצא עוולתה בו, כי ישר הוא בעבודת המלך, והעבד השני מרד במלך ואחרי זה חזר בו ונעשה עבד נאמן, בודאי אהבת המלך לזה העבד הנאמן מנעוריו, יותר שלימה אהבתו מאהבת העבד שמרד בו תחילה. מה שאין כן מידת הקדוש ברוך הוא אינו כך, שאוהב יותר לבעל תשובה מצדיקים גמורים, וכדברי הש"ס (ברכות לד): מקום שבעלי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד. והנה בספר השל"ה כתב, דצדיק גמור נקרא שופר, ובעל תשובה נקרא תרועה ע"ש. דהנה שמיעה הוא מרחוק, האזנה מקרוב. ובזה יובן: "כי אתה שומע קול שופר", רצה לומר מרחוק לצדיק, "ומאזין

תרועה" היינו לבעל תשובה מקרוב. וקשה, הא הוא היפך הטבע? ומשני: באמת "ואין דומה לך" בזה מצד רחמנותו, וק"ל ודפח"ח. עכ"ל.

והנה, בתורה כלל לא נזכר ענין השופר בתקיעות של ראש השנה, אלא רק אצל תקיעת יום הכיפורים, ואילו אצל ראש השנה נאמר "זכרון תרועה" ו"יום תרועה", שהיא כנגד הבעלי תשובה כנזכר.

ובא ללמד, כי עיקר תקיעת השופר היא דוקא לאותם בעלי תשובה, אל אותם אנשים אשר נכשלו וחסאו במשך השנה, ועתה בעת שמיעת השופר, מתעוררים לחזור בהם ממעשיהם הרעים ומקבלים על עצמם תשובה שלימה, אלא שמתקשים הם מחמת שכבולים הם תחת יצרם וטבעם הרע, על כך בא הסיוע של השופר אשר בסגולתו, לשבר ולשנות את הטבע, ולכך אם קבלה אמיתית בעת התקיעות, יוכל להתגבר על טבעו ועל יצרו, ולהשתנות מן הקצה אל הקצה.

מעתה יש לומר, שמכיון שמהות השופר וענינו הוא התגברות על טבע האדם ושינוי המעשים הרעים, לכך גם בשמים מתנהגים במידה כנגד מידה ומשנים את טבע העולם עבור ישראל, ולכן נעשים ימי ראש השנה ויום הכיפורים ימים של ניסים לעם ישראל.

וכן מובא בשער הכוונות (עניני ראש השנה דרוש ט') לכוין בתקיעת שופר שמספר הטרומטין הם תת"ק שהוא מספר שד"י במילואו שי"ן דל"ת יו"ד עם מספר אלהים פשוט, ועיין שם בדברי הרב מה"ר שמואל ויטאל ז"ל מה שכתב בביאור הענין, כי השם שד"י הוא מלשון שדוד, שמשדד כח הדין של השם אלהים. עיי"ש. ולדרכינו יש לומר, כי "אלהים" גימטריא הטבע, ועל ידי התקיעות שובר את הטבע, הן של האדם שמעתה יוכל ללכת בדרך הישר ולעשות את רצונו יתברך, והן את טבע העולם (וכן יעוי' בספר עקידה שער ס"ז שענין תקיעת שופר הוא קריאת דרור וחירות לעם ישראל, שהם למעלה מן הטבע. יעו"ש. וכן כתב האברבנאל בפרשת אמור פרק כ"ג פסוק כ"ג שבעה טעמים לתקיעת שופר והראשון שבהם, שתורה על דרור וחופשיות, כאילו הם אומרים: אין אנחנו חוששים להוראות השממיות, כי בני חורים אנחנו. ועל זה התכלית היה שופר היובל, וכמו שאמר: "והעברת שופר תרועה... וקראתם דרור בארץ לכל יושביה". עכ"ל).

בזה יבואר היטב כיצד תקיעת השופר של רבי אלעזר רוקח פעלה לשנות את הטבע, והסערה פסקה, כי סגולת מצוה זו לשנות את הטבע הן של העולם והן של האדם.

בזה יש לבאר את נוסח התפילה: "תקע בשופר גדול לחירותנו ושא נס לקבץ גלויותינו", ובפשטות נס מתפרש כהרמת דגל לקבץ את הרחוקים. ולפי דרכינו יש לפרש, שהכוונה היא ל"נס" ממש, כי על ידי תקיעת שופר מתעורר כח של למעלה מן הטבע, וכך יעשה עמנו הקב"ה ניסים ונפלאות לקבץ גלויותינו למעלה מדרך הטבע.